

การศึกษาการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งในลุ่มแม่น้ำชี

ศุภโชค สนธิไชย^{1*} และ อาติยาพร สินประเสริฐ²

^{1*} สาขาวิชาการออกแบบตกแต่งภายในและนิทรรศการ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

² สาขาวิชาโยธาสถาปัตยกรรม คณะเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
e-mail: artiyaporn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายสถานภาพของผลงานวิชาการการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งในลุ่มแม่น้ำชี โดยการศึกษาข้อมูลตัวอย่างผลงานทางวิชาการที่มีการเผยแพร่ตั้งแต่ พ.ศ. 2527-2560 จำนวน 35 รายการ ซึ่งประกอบด้วย หนังสือวิชาการ รายงานการวิจัย บทความ เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา และวิทยานิพนธ์ การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในด้านความต่างด้านมิติความสัมพันธ์ของพื้นที่ต่อการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งในลุ่มแม่น้ำชี และพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม รวมถึงการตั้งข้อสันนิษฐานและประเด็นการศึกษาในมิติองค์ความรู้ที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบสร้างข้อสันนิษฐานการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์และความสำคัญเกี่ยวกับภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม โครงสร้างทางสังคม และเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับการปกครองในช่วงสมัย ซึ่งสามารถจำแนกแนวทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่ศึกษาได้ ดังนี้ 1) ข้อมูลการจัดการพื้นที่ 2) ปัจจัยนิเวศวัฒนธรรม 3) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อลักษณะของกลุ่มชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์

จากการศึกษาข้อมูลทั้ง 35 รายการ พบว่า ประเด็นที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของพื้นที่ได้ ดังนี้ ชุดข้อมูลที่สามารถศึกษาเฉพาะพื้นที่บริบทวัฒนธรรมและศึกษารูปทรงเงื่อนไข แบ่งการศึกษาข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ชุดข้อมูลการศึกษาการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งในลุ่มแม่น้ำชี 12 รายการ 2) ชุดข้อมูลวิถีวัฒนธรรมบริบทกิจกรรมชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่ง 23 รายการ และได้ข้อสันนิษฐานจากการศึกษาว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งมีการย้ายถิ่นฐานอย่างกระจัดกระจาย แต่ส่วนมากอาศัยอยู่ในเขตรอยต่อของภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จึงทำให้มีลักษณะวัฒนธรรมผสมผสาน เพราะเป็นชุมชนที่มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งสองภูมิภาค จากการศึกษาความสัมพันธ์ของย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งในบริบทพื้นที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากเดิม ทั้งทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมที่เลือนหายไป รวมถึงรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่ปรับชีวิตความเป็นอยู่ ส่งผลต่อเรือนที่มีการปรับเปลี่ยนต่อเติมพื้นที่ โดยเฉพาะใช้วัสดุและเทคโนโลยีก่อสร้างสมัยใหม่เข้ามาทดแทน

คำสำคัญ: ไทเบิ่ง, ลุ่มน้ำชี, การย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์, สถานภาพผลงานวิชาการ

Abstract

This article aims to explain a status of academic outputs in study of Migration Ethnic Groups of Boeng -Tai in Chi River Basin. The review of this article is based on 35 samples of academic outputs published during 1984-2017 A.D., i.e. texts, research reports, articles, conference papers and theses, then to present all analyzed data by description In difference of Spatial Ability space relationship to migration a study of Migration Ethnic Groups of Boeng -Tai in Chi River Basin and some related areas assumption and education in different of Spatial Ability to migration speculation of ethnic groups. The importance of the cultural landscape (Cultural landscape) The social, cultural, and economic structures linked to government in the period Which has identified relevant educational guidelines in the study found: 1) Spatial Organization 2) Culture Ecology 3) Historic Sites that affect Characteristics of ethnic groups or ethnic groups (Ethnographic Landscape) There are various study approaches and some related areas into 35 main contents, study to area and cultural contexts from the vernacular house study overall objectives of study Migration Ethnic Groups of Boeng -Tai in Chi River Basin into 2 types of information. 1) Migration Ethnic Groups of Boeng -Tai in Chi River Basin into 12 main contents, 2) Spatial Ability of Migration Ethnic Groups of Boeng -Tai into 23 main contents, to promote an interdisciplinary study.

And obtained a rationale from the study that Migration Ethnic Groups of Boeng -Tai have displaced immigrants. But most of them live in the boundaries of the central and northeastern regions of Thailand. Thus, resulting in an integrated culture Because it is a community that interacts with both regions.

From the study of Migration Ethnic Groups of Boeng -Tai in different residential areas Causing changes from the original Both in tradition the traditional tradition that fades away. Including the style of architecture that adjusts the lives Affecting the house that has been modified to add more space by using modern materials and construction technology to replace

Keywords: Boeng -Tai, Chi River Basin, Migration Ethnic Groups, Status of Academic Outputs

1. บทนำ

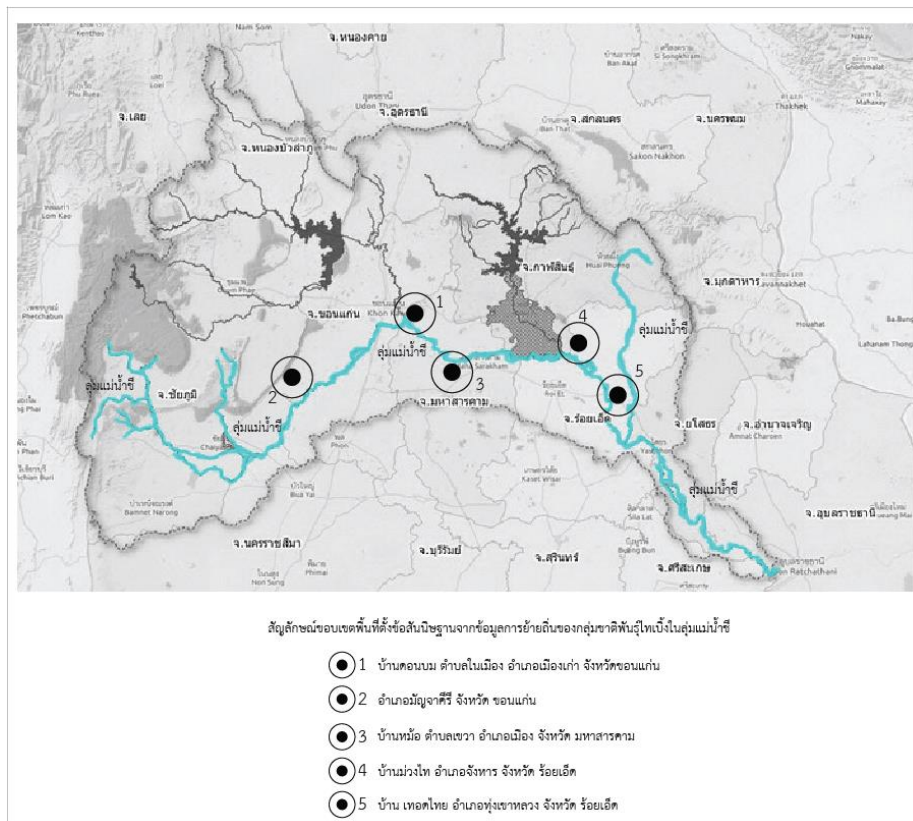
จากการศึกษาข้อมูลจากบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่ง ไทเด็ง และไทโคราช เป็นชื่อเรียกแทนกลุ่มคน ที่มีความคล้ายคลึงกันทางด้านวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ที่คงเอกลักษณ์ ต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ มีภาษาที่สำเนียงเสียงคล้ายภาษาของกลุ่มคนภาคกลาง แต่มีสำเนียงการใช้ภาษาเป็นสำเนียงของชาวเวียงจันทน์ (สุวิทย์ธีรศาสตร์ และ สุเมธแก่นมณี, 2527)

เมื่อศึกษาแหล่งข้อมูลอื่น ๆ พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งมีการประกอบกิจกรรมในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ที่มีตัวตนชัดเจน เช่น ข้อสันนิษฐานว่า การตีหม้อที่มีอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ของภาคอีสานนั้น ส่วนใหญ่เป็นคนที่อพยพมาจากโคราชทั้งสิ้น จนมีคำกล่าวว่า “ไทโคราชชอบตีหม้อ ตีมีด แต่ลาวชอบทอดผ้า” (วิโรฒ ศรีสุโร, 2528) มีนักวิชาการแต่ได้อ้างอิงคำอธิบายชุดข้อมูลในของการสอบถามบอกกล่าว ในประเด็นที่น่าสนใจจากคนเผ่าคนเก่าเดิมในชุมชน และการศึกษาการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งในลุ่มแม่น้ำชี ซึ่งในปัจจุบันยังไม่พบข้อมูลเชิงวิชาการที่สามารถสร้างกรอบแนวศึกษาได้อย่างชัดเจนถึงการบ่งชี้ว่าการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มไทเบิ่งในจังหวัดที่ลุ่มแม่น้ำชีไหล แต่มีการขอมูลการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่ง โดยสื่อการบ่งชี้ผ่านการประกอบกิจกรรมในวิถีชีวิต (วิโรฒ ศรีสุโร, 2528) ซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมชุมชนถิ่นอาศัยและการแต่งกาย จารีตประเพณีต่อศาสนาที่นับถือ และรูปทรงเรือนสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยชาวไทยอีสาน (วิจิต คลังบุญครอง, 2555) ในแต่ละพื้นที่วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ภายในท้องถื่นริมฝั่งลุ่มน้ำชี (สักรินทร์ แซ่ภู่, 2557)

2. ระเบียบวิธีวิจัย

1. กำหนด รวบรวมผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ ไทเบิ่ง (ไทโคราช) ในขอบเขตพื้นที่จังหวัดตอนบนของลุ่มแม่น้ำชี ประกอบด้วย หนังสือวิชาการ รายงานการวิจัย บทความ เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา และวิทยานิพนธ์ โดยทำการสืบค้นจากแหล่งข้อมูลของห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (ฐานข้อมูลแหล่งค้นหาชาติพันธุ์ในประเทศไทย), ห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น, ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น, ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร(วังท่าพระ), การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และแหล่งข้อมูลอื่นๆ

2. ทบทวนกลุ่มตัวอย่างผลงานวิชาการที่ได้จากการสืบค้นข้างต้นจากประเด็นวัตถุประสงค์ของพื้นที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ ศึกษาโดยวิธีการการนำข้อมูลที่ได้จัดกลุ่มองค์ความรู้เพื่อสรุปสาระสำคัญในประเด็นต่างๆ และแสดงให้เห็นถึงสถานภาพของการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ ไทเบิ่ง(ไทโคราช) ในขอบเขตพื้นที่จังหวัดตอนบนของลุ่มแม่น้ำชี

ภาพที่ 1 แสดงขอบเขตพื้นที่ตั้งข้อสันนิษฐานการย้ายถิ่นของชาติพันธุ์ไทเบ็งในลุ่มแม่น้ำชี

(ศุภโชค สนธิไชยและคณะ, 2561)

โดยอ้างอิงข้อมูลวิชาการจาก บทความวิชาการ 8 รายการ งานวิจัย 27 รายการ ข้อความเอกสารใน สารสนเทศอื่นๆ และการทบทวนข้อมูลในความต่างจากแหล่งที่ศึกษา พบว่า ยังไม่มีการบ่งชี้ ถึงความชัดเจนใน ประเด็นหรือปัจจัยอื่นๆที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่สื่ออธิบายต่อการแสดงข้อมูลถึงภูมิทัศน์วัฒนธรรมในเชิง ความสำคัญคุณค่าของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทเบ็ง ว่ามีการเคลื่อนย้ายในถิ่นฐานที่ต่างกันด้วยทางคมนาคมแบบใดนั้น โดยศึกษางานวิจัยโดยวางกรอบจากการศึกษาข้อมูลตั้งข้อสังเกต มิติเชิงพื้นที่ของการย้ายถิ่นดั้งเดิม

กล่าวคือ คำอธิบายอ้างอิงข้อมูลวิชาการเหล่านี้ พบว่าการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญในประเพณี รูปแบบทางกายภาพของสถาปัตยกรรมเป็นส่วนสำคัญ โดยแยกการพิจารณาประเด็นที่พบข้อมูลเชื่อมโยงดังนี้

1. งานวิจัย วิชาการทางความคิด
2. บทความวิชาการ ข้อสันนิษฐาน
3. วารสารวิชาการ ข้อมูลพื้นที่ตั้งชุมชน

ซึ่งสามารถจำแนกแบ่งกลุ่มข้อมูลที่ต่างกันเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบ็ง และการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ท้องถิ่นริมฝั่งลุ่มแม่น้ำชี ตามตารางที่ 1 และภาพที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงความแตกต่างของรายละเอียดของข้อมูลที่ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบ็งและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ท้องถิ่นริมฝั่งลุ่มแม่น้ำชี

ประเภทเอกสาร	รายละเอียดเอกสารที่ศึกษา	กลุ่มข้อมูล		
		พื้นที่ตั้ง	บริบทวัฒนธรรม	รูปทรงเรือน
บทความวิชาการ	วิโรฒ ศรีสุโร, 2528: หน้า 43-44. “ข้อสันนิษฐานว่า การตีหม้อที่มีอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ของภาคอีสานนั้น ส่วนใหญ่เป็นคนที่อพยพมาจากโคราชทั้งสิ้น จนมีคำกล่าวว่า ไทโคราชชอบตีหม้อ แต่ลาวชอบทอผ้า”		*	
	วิโรฒ ศรีสุโร. 2530. “สมณะสถาปัตยกรรม”. ใน กรรมมาธิการสถาปนิกอีสาน (บรรณาธิการ). สถาปัตยกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ: เมฆาเพลส. - . 2537. “วิกฤตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในดินแดนอีสาน”. วารสารอาษา. (พฤศจิกายน 2537): หน้า 81-85.		*	
	สมาคมมิตรภาพ ไทย-จีน, 2549: ความหมายของคำว่าคนไท		*	
	สุวิทย์ อิศาศวัต และ สุเมธ แก่นมณี, 2527: ข้อมูลแสดงกรอบแนวคิด ภาษาและสำเนียง กลุ่มชาติพันธุ์ไทเบ็ง ไทแดง ไทโคราช		*	
	ธาดา สุทธิธรรม, 2549: รูปแบบแผนผังชุมชนอีสานสายวัฒนธรรมไท. ปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้อง	*	*	*
	ธิดา เสงี่ยม, ธาดา สุทธิธรรม, 2534-2535, หน้า 119-156. การพัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านพักอาศัยในชนบทอีสานแถบลุ่มน้ำชี. กรุงเทพฯ	*	*	*
	ศูนย์วัฒนธรรมอีสาน, 2561: กลุ่มชาติพันธุ์ในอีสาน. มหาวิทยาลัยขอนแก่น	*	*	*

ประเภทเอกสาร	รายละเอียดเอกสารที่ศึกษา	กลุ่มข้อมูล		
		พื้นที่ตั้ง	บริบทวัฒนธรรม	รูปทรงเรือน
บทความวิชาการ	นพดล ตั้งสกุล, 2545. “การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของอาคารพักอาศัยและปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้อง กรณีศึกษาบ้านเขาวา อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น”. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ขอนแก่น. ปีที่ 1 (ฉบับที่ 1): 29-37	*	*	*
งานวิจัย	ชินลัคค สุวรรณอัจฉริย, 2546. “เศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการในลุ่มน้ำชี”. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม: มหาสารคาม.		*	
	อรศิริ ปาณินท์, 2546. “รูปแบบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น”			

	.ใน นพดล ตั้งสกุล (บรรณาธิการ). สถาปัตยกรรมชุมชนท้องถิ่น. ขอนแก่น: โรงพิมพ์พระธรรมขันธ์.	*	*	*
	สุวิทย์ จิระมณี, 2544. “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน (สายวัฒนธรรมไทย-ลาว)”. ใน ชินศักดิ์ ตันติกุล (บรรณาธิการ). ความหลากหลายของเรือนพื้นถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.	*	*	*
	สุนทร ตุลยะสุข, 2530. “ชุมชนชนบท และบ้านชนบทภาคอีสาน”. ใน กรรมวิธีการสถาปนิกอีสาน (บรรณาธิการ). สถาปัตยกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ: เมฆาเพลส.	*	*	
	ธิดิ เองรัมย์ และคณะ, 2536. “การศึกษารวบรวมรูปแบบบ้านพักอาศัยในชนบทอีสานแถบลุ่มน้ำชี (จังหวัด ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และยโสธร)”. ขอนแก่น: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.		*	*
	ปัญญา นาคทอง, 2557. “การศึกษาอัตลักษณ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนบ้านนกออก ตำบลนกออก อำเภอปทุมราช จังหวัด นครราชสีมา”. นครราชสีมา: คณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.	*	*	*
	ธัญญา สังขพันธานนท์, 2546. “วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ภายในท้องถิ่นริมฝั่งลุ่มน้ำชี”. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม: มหาสารคาม.	*	*	

ประเภทเอกสาร	รายละเอียดเอกสารที่ศึกษา	กลุ่มข้อมูล		
		พื้นที่ตั้ง	บริบทวัฒนธรรม	รูปทรงเรือน
งานวิจัย	เพชรลัดดา เพ็ชรภักดี, 2557. “กรณีศึกษาหมู่บ้านชนบท 1 โดยนางงานวิจัยเรื่องการจัดการน้ำแบบบูรณาการในลุ่มน้ำชี”. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม		*	
	วรพล เองวานิช, วรพล เองวานิช..[และคนอื่นๆ]. (2546). “วัฒนธรรมปลาและอาชีพประมงในชุมชนลุ่มแม่น้ำชี”. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย: กรุงเทพฯ		*	
	นาริรัตน์ ปริสุทธิภูมิพร, 2544. “ <u>คนจีนกับการขยายตัวของเมืองบริเวณลุ่มน้ำชี</u> ”.		*	

ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ, 2543. “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคอีสาน” (การขยายตัวของชุมชนลุ่มน้ำแม่ชี)	*	*	
ลักรินทร์ แซ่กู่, 2544. “การศึกษาวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมฝั่งลุ่มน้ำชี”.	*	*	
ถนอม ตะนา, นิภาพร กุลมาตย์..[และคนอื่นๆ]. (2554) การขยายตัวของชุมชนเมืองลุ่มน้ำชี ศึกษาเมืองร้อยเอ็ดและยโสธร. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย: กรุงเทพฯ	*	*	
ธัญญา สังขพันธานนท์, 2546. “การศึกษาสถานที่สำคัญของท้องถิ่นในลุ่มแม่น้ำชีโดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน”.	*	*	
บุญชัย งามวิทย์โรจน์, สมทรง เจริญภัณฑุรณ..[และคนอื่นๆ], 2551. “ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำชี		*	
ชาญวิทย์ ตีระประเสริฐ, 2548. “พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน การแสดงทางวัฒนธรรม และกระบวนการรื้อฟื้นความเป็นไทยเบิ้ง”. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (มานุษยวิทยา). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.		*	*

ประเภทเอกสาร	รายละเอียดเอกสารที่ศึกษา	กลุ่มข้อมูล		
		พื้นที่ตั้ง	บริบทวัฒนธรรม	รูปทรงเรือน
งานวิจัย	วิจิต คลังบุญครอง, 2535. “สถาปัตยกรรมบ้านพักอาศัยพื้นเมืองของชาวไทยอีสานกลุ่มต่างๆ: ไทย-ผู้ไท”. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	*	*	*
	วิจิต คลังบุญครอง. 2541. “วัสดุและกรรมวิธีการก่อสร้างงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น สกูลช่างมุกดาหาร”. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.	*	*	*
	วิจิต คลังบุญครอง และไพโรจน์ เพชรสังหาร. 2530. “เรือนอีสาน”. ใน กรรมาธิการสถาปนิกอีสาน (บรรณาธิการ). สถาปัตยกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ: เมฆาเพลส.	*	*	*
	วิวัฒน์ เตมียพันธ์. 2530. “แนวทางการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น”. ใน กรรมาธิการสถาปนิกอีสาน(บรรณาธิการ). สถาปัตยกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ: เมฆาเพลส.ย	*	*	*
	ชำนาญ บุญญาพุทธิพงศ์, 2535. “ที่พักอาศัยชั่วคราวสำหรับชุมชนภาคอีสาน”. กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	*	*	*

ธาดา สุทธิธรรม, 2549. “รูปแบบแผนผังชุมชนอีสานสายวัฒนธรรมไทย”. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	*	*	*
ธาดา สุทธิธรรม, 2544. “รูปแบบแผนผังชุมชนอีสานสายวัฒนธรรมไทย”. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.	*	*	*
ธาดา สุทธิธรรม, 2554. “การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสานในแนวทางการมีส่วนร่วม”. ขอนแก่น: มูลนิธิภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและศิลปะเอเชีย.	*	*	*
กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์, 2556. “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโคราช”. นครราชสีมา: ฐานการพิมพ์.	*	*	*
บันเทิง พูลศิลป์, 2530. “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมอีสาน”. ในกรรมาธิการสถาปนิกอีสาน	*		*
วิมลสิทธิ์ หรยางกูรและคณะ, 2544. “สถานภาพผลงานทางวิชาการสาขาสถาปัตยกรรมในประเทศไทย”. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท ทีซีจี พรินต์ติ้ง จำกัด.	*	*	

ประเภทเอกสาร	รายละเอียดเอกสารที่ศึกษา	กลุ่มข้อมูล		
		พื้นที่ตั้ง	บริบทวัฒนธรรม	รูปทรงเรือน
เอกสารสารสนเทศ	ฐานข้อมูลแหล่งค้นหาชาติพันธุ์ในประเทศไทย	*	*	*
	รายชื่อหนังสือได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย(วช.): คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	*	*	*
	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน): รายชื่องานวิจัยด้านชาติพันธุ์ในฐานข้อมูล 2561, จำนวน 1238 รายการ	*	*	*
	http://www.isan.clubs.chula.ac.th/webboard/?transaction=post_view.php&room_no=0&id_main=1311&star=50 : ชาติพันธุ์ในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2561	*	*	*
รวม		29	38	23

☒ ข้อมูลการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในลุ่มแม่น้ำ
 ☐ ข้อมูลวิถีวัฒนธรรม บริบท กิจกรรมชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ้ง

3. ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารวิชาการที่นำมาอ้างอิงพบว่า การศึกษาเรือนพื้นดินของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในภาคอีสาน เป็นประเด็นที่นักวิชาการให้ความสนใจศึกษา มาตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2547-2560 ยังมีช่องว่างของชุดข้อมูลที่สามารถศึกษาในพื้นที่เชื่อมโยงทางการศึกษาเฉพาะพื้นที่ บริบทวัฒนธรรม ศึกษารูปทรงเรือน ซึ่งอาจมีข้อเสนอแนะกรอบแนวคิดเพื่อใช้แนวทางสำคัญ คือ แนวทางภูมิศาสตร์ (Geographical Approach) และแนวทางนิเวศวิทยาวิจัย (Ecological Research) มาเสริมประกอบ การแบ่งแยกสำรวจเพื่อเกิดชุดความรู้ที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเพื่ออธิบายถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานเก่าเดิมรวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้ององค์ความรู้สนับสนุน ข้อเสนอพื้นฐานจากข้อมูลการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งในลุ่มแม่น้ำชี จึงเกิดประเด็นต่าง ๆ ดังภาพที่ 2 ที่แสดงให้เห็นประเด็นการศึกษาทบทวนเอกสารวิชาการ ข้อมูลการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในลุ่มแม่น้ำชี และข้อมูลวิถีวัฒนธรรม บริบทกิจกรรมชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่ง(ไทโคราช) ซึ่งสามารถอธิบายประเด็นต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นการศึกษากลุ่มวัฒนธรรมไทยเบิ่งต่อการตั้งถิ่นฐานในอีสาน

ในคำอธิบายด้านวัฒนธรรมไทยเบิ่งในอีสาน (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 2559) ได้กล่าวไว้ว่า 'เบิ่ง' ที่มีภาษาไทยลาวปะปนอยู่บ้าง แต่คำพื้นฐานทั่วไปของชาวไทยเบิ่งตรงกับภาษาไทยภาคกลาง ซึ่งชาวไทยเบิ่งมีขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมที่คล้ายกับกลุ่มชนไทยภาคกลาง และกลุ่มชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก และกลุ่มชนที่มีการตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายอยู่ในจังหวัดอื่น ๆ อีกทั้งในคำอธิบายยังสื่อถึงวัฒนธรรมที่อาจพบการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานในลุ่มแม่น้ำอื่น ๆ อีกด้วย ทั้งนี้ หากศึกษาข้อมูลการตั้งถิ่นฐานเพิ่มเติม พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเบิ่งและไทแดง มีถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดลพบุรีมานานมากกว่าสองทศวรรษ ซึ่งพื้นที่ของกลุ่มไทยเบิ่งอยู่ในเขตรอยต่อของภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีเส้นทางการติดต่อระหว่างภูมิภาคทั้งสอง ผู้คนที่อาศัยในพื้นที่แถบนี้ จะมีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งมีลักษณะวัฒนธรรมผสมผสานระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

และภาคกลาง เพราะเป็นชุมชนที่มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งสองภูมิภาค สอดคล้องกับคำอธิบายของ (อุษณีย์ เกษมสันต์, 2542) ที่อธิบายถึงการเรียกชื่อเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเบิ่ง และมีการสันนิษฐานว่า เบิ่งตรงกับคำว่า "บ่าง" ในภาษาไทยกลาง ไทเบิ่งจึงหมายถึงมีความเป็นไทยอยู่บ้างเหมือนกัน หรือส่วนหนึ่งเป็นไทยและส่วนหนึ่งเป็นเผ่าอื่น เช่น อาจจะลาว เขมรและยวน ผสมผสานระหว่างกัน

อย่างไรก็ตามการให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยนิเวศวัฒนธรรม (Culture Ecology) ที่ส่งผลต่อภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural landscape) โครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม รวมถึงเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับการปกครองในช่วงสมัยแปรเปลี่ยน ก็อาจได้รับอิทธิพลและเงื่อนไขที่ถูกกำหนด จากการสืบทอดระหว่างการย้ายถิ่นฐานในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ก่อเกิดการละทิ้งวัฒนธรรมบางอย่างไว้ กล่าวคือ จารีตปฏิบัติ ภาษา ธรรมเนียม การถือครองบรรดาศักดิ์ ซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และคติความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ถูกกลืนหายไปตามกาลเวลาไปด้วย นอกจากนี้ยังส่งผลต่อหลักฐานทางกายภาพ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีมิติความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ต่อการพบกรอบแนวคิดในข้อสันนิษฐานถิ่นฐาน เช่น ลักษณะวัฒนธรรมแบบผสมผสานระหว่าง วิถีชีวิตชุมชนของชาวไทยเบิ่ง ยังถิ่นฐานที่กระจัดกระจายอยู่จากการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งในลุ่มแม่น้ำชี สื่อถึงการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ประวัติศาสตร์ (Historic Sites) และแสดงถึงการคงอยู่ในบางสิ่งด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่แสดงถึงลักษณะของกลุ่มชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnographic Landscape)

ประเด็นการศึกษาข้อมูลการจัดการพื้นที่ (Spatial Organization)

การศึกษาพบว่า การสำรวจที่มีความชัดเจนของการตั้งข้อสันนิษฐานจากข้อมูลการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งในลุ่มแม่น้ำชี ที่มีความเป็นไปได้ของลักษณะพื้นที่และสื่อถึงชุมชนที่อาศัยอยู่เดิม เมื่อศึกษาต่อข้อมูลเอกสารวิชาการที่นำมาอ้างอิงและสืบค้นองค์ความรู้ พบความน่าสนใจเกี่ยวกับพื้นที่เปรียบเทียบของขอบเขตพื้นที่ศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ต่างกันในภูมิภาคและสภาพกลุ่มชุมชนย่อยในหมู่บ้านแถบลุ่มแม่น้ำชี ซึ่งยังคงเอกลักษณ์ความเป็นอยู่ของลักษณะที่พกอาศัย ที่มีความใกล้เคียงกับถิ่นฐานที่พกอาศัยในบริเวณแนวลุ่มแม่น้ำชี ซึ่งในศึกษาเอกสารวิชาการที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด พบว่ามี 8 รายการ ที่กล่าวถึงเรื่องการศึกษาวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมฝั่งลุ่มน้ำชี(สักรินทร์ แซ่กู, 2544.) อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตามสิ่งที่จะคงดำรงปัจจัยอยู่เสมอ คือ การตั้งถิ่นฐาน (Settlement) และที่ตั้ง (Location and Site) ของชุมชนต่อกิจกรรมเพื่อการดำรงอยู่ในบริบทที่เฉพาะตัว ที่เกี่ยวเนื่องกับชีวิตวัฒนธรรม (Way of Life) โครงสร้างที่อยู่ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นโครงสร้างทางสังคมที่มีการศึกษาสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงในอดีตจนถึงปัจจุบัน จากปัจจัยต่าง ๆ ในด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ และชีวิตวัฒนธรรมของมนุษย์ในมิติต่าง ๆ ที่มีการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน จากการศึกษาข้อมูลเอกสารวิชาการที่นำมาอ้างอิงในเรื่องของบริบทวัฒนธรรม พบว่า มีข้อมูล 22 รายการ ที่อธิบายผ่านมิติสัมพันธ์ที่ซ้อนทับกันของข้อมูลได้ว่า เรื่องราวของท้องถิ่นรวมถึงกิจกรรมของการตีหม้อ ที่มีอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของภาคอีสานนั้น ที่สื่อได้ถึงความเชื่อมโยงข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นถิ่นสำหรับชุดรำไทยตีหม้อ ซึ่งเป็นการแสดงที่บอกเล่าเรื่องราวอาชีพบ้านหม้อของคนโคราช ตั้งแต่การใช้เสียมชุดดิน นวดดิน ขึ้นรูปหม้อ ตีหม้อ ไปจนถึงการเผาหม้อ ผู้แสดงฝ่ายหญิงแต่งกายชุดพื้นบ้านโคราชคือถุงโจงกระเบนหม้อผ้าสไบแบบตะเบงมาน ผู้ชายใส่เสื้อหม้อฮ่อมมีผ้าขาวม้าคาดเอว โดย รศ.ดร.ทองคูณ หงส์พันธุ์ เป็นผู้แต่งเนื้อร้องและใช้ทำนองเพลงโคราชที่ออกสำเนียงโคราชตอนสุดท้ายก่อนจบการแสดงจะเป็นการรำโทนโคราช (สนอง โกสีย์, 2530) ข้อมูลจากงานวิจัยเหล่านี้ ได้แสดงความหมายของระดับชั้นทางสังคม (Social Structure) ที่ต่างกันในบริบทวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ (วิลาวัลย์ ขำภิบาล, 2532)

ส่วนทางด้านภาษายังมีข้อมูลอ้างอิงที่ไม่ชัดเจนอยู่ คือ สำเนียงของชนบทอีสานแถบลุ่มน้ำชี มีความเฉพาะตัวอย่างไร มีเพียงข้อมูลที่น่าเสนอว่า ความคล้ายคลึงทางด้านภาษาเหมือนกลุ่มภาคกลางและสำเนียงของภาษาเหมือนชาวเวียงจันทร์เท่านั้น แต่ไม่มีรายละเอียดที่มาทางด้านอื่น ๆ ซึ่งอาจจะแปรเปลี่ยนในแต่ละยุคสมัยที่ผ่านมา ทำให้ข้อมูลในการสำรวจอาจไม่เข้าถึงชุดความรู้ที่ชัดเจน กล่าวคือ “ไท” ที่ใช้เรียกสื่อความหมายในการเขียนว่า “ไทยโคราช” อาจสื่อความหมายว่าเป็นคนไทยแท้ทั้งเชื้อชาติและภาษา แต่สำเนียงพูดแปลกสำเนียงออกไปบ้าง จากการเปรียบเทียบเดิมถิ่น คนพื้นเมืองส่วนใหญ่เป็นชาวละว้า ชาวไทอพยพเข้ามาสมัยกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอยู่ทอง ซึ่งปัจจุบันยังคงพบ “ไทยโคราช” ในบางส่วนของพื้นที่ของ ของจังหวัดสระบุรีและจังหวัดลพบุรี (สมาคมมิตรภาพไทย – จีน, 2549) ชาวไทยเบิ่งโคกสูงเป็นชุมชนที่เก่าแก่ผู้ที่มาอาศัยอยู่ในบริเวณตำบลโคกสูง อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีตลอดจนการดำรงชีวิตที่มีลักษณะที่เรียกว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ไทเบิ่ง พูดภาษาถิ่น สำเนียงคล้ายภาษาไทยภาคกลางออกเสียงเหนือ (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 2559)

ประเด็นการศึกษาในความสัมพันธ์ วิถีสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมความสัมพันธ์ในรูปแบบเรือน

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมและคุณลักษณะทั่วไป (Cultural traits and Attributes) ของทรงเรือนสถาปัตยกรรมในชนบทอีสานแถบลุ่มน้ำชี ช่องเปิด ช่องแสงธรรมชาติ ลักษณะการวางแนวไม้เฉียงที่ฝาเรือน ถือเป็นส่วนประกอบสำคัญสื่อเอกลักษณ์ที่พบในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งความเชื่อมโยงภูมิปัญญาพื้นถิ่นกับสิ่งแวดล้อมบริบทความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัยท้องถิ่นนอกจากนี้ และยังหมายถึงพื้นที่ประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อม เกิดจากการหล่อหลอมองค์ประกอบหลายๆ ด้าน ซึ่งรวมถึงกิจกรรมของมนุษย์ที่มีความสำคัญเทียบเท่ากับตัวอาคาร

ข้อสันนิษฐานจากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งในลุ่มแม่น้ำชี พบว่ามีข้อมูล 19 รายการ ที่ศึกษาชุดข้อมูลในด้านส่วนประกอบรูปทรงเรือน (อิติ เองริศมี, 2535) พลวัต การเปลี่ยนแปลง การปรับเปลี่ยน การคลี่คลายรูปแบบ โดยนักวิชาการส่วนใหญ่นิยมศึกษาพัฒนาการของเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จากรูปแบบประเพณีดั้งเดิม รวมถึงเรือนที่มีการปรับเปลี่ยนต่อเติมพื้นที่ โดยใช้วัสดุและเทคโนโลยีก่อสร้างสมัยใหม่เข้ามาทดแทน ซึ่งในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในอาคารยังสามารถพบได้ในวัด ได้แก่ โบสถ์ หอไตร รานต์กบฏ หอสดมนต์ นอกจากนี้ยังพบอาคารผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคกลาง ข้อมูลที่อธิบายจาก (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 2559) ซึ่งอธิบายถึงสิ่งที่ยังปรากฏในส่วนองค์ประกอบสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยของชุมชนชาวไทยเบิ่ง ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นทรงไทยท้องถิ่นที่คล้ายกับเรือนไทยแบบโคราช แบบไทยลาว และแบบไทยอื่น ๆ

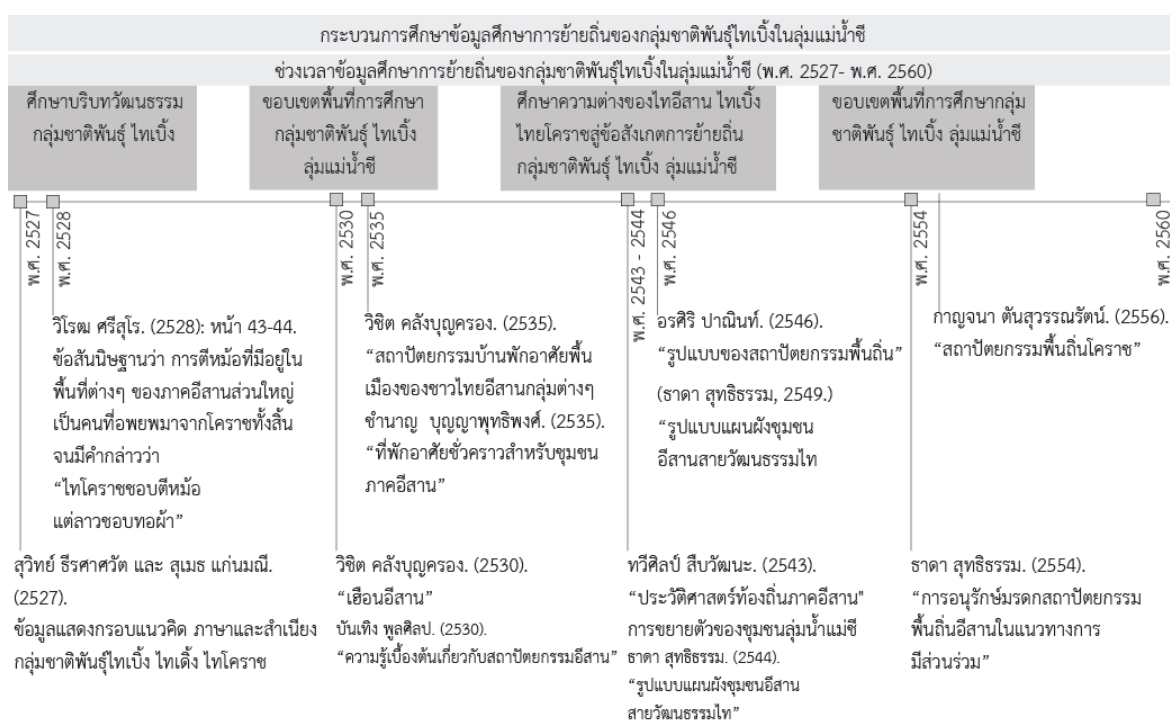
ลักษณะที่น่าสนใจของบ้านในท้องถิ่นนี้คือ การทำฝาเรือนที่ใช้วัสดุจากฝาปาก ฝาค้อ ซึ่งต้นค้อที่นำมากรุแผงทำฝานั้น เป็นพืชพื้นถิ่นแถบลุ่มแม่น้ำป่าสัก ปัจจุบันนิยมสร้างบ้านเรือนไม้ได้ถุนสูง หลังคาทรงปั้นหยาทรงมนิลา ซึ่งเป็นผลพวงจากอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองในปัจจุบันที่ส่งผลให้ค่านิยมและพฤติกรรมของชุมชนในการก่อสร้างรูปเรือนเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีได้รับความนิยมในการศึกษาวิจัยอย่างมากในจังหวัดกาฬสินธุ์ ยโสธร เลย อุตรดิตถ์ สกลนคร และอุบลราชธานี ยกตัวอย่างการศึกษาวิจัย เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของอาคารพักอาศัยและปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้อง กรณีศึกษา บ้านเขวาว อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น (นพดล ตั้งสกุล, 2545) จากการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในลักษณะการจัดกลุ่ม หมวดหมู่ (Typologies) แยกประเศในการศึกษาในมิติความสัมพันธ์ต่อกออบแนวคิดในทิศทางที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะ และบริบทแวดล้อมของพื้นที่

ข้อมูลการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในลุ่มแม่น้ำชี 12 รายการ (บทความวิชาการ 1 เรื่อง / งานวิจัย 11 เรื่อง)			
พื้นที่ตั้ง	บริบทวัฒนธรรม	รูปทรงเรือน	
พื้นที่ตั้ง 8 รายการ	12 รายการ	3 รายการ	
	(อิติ เองริศมี, 2535: การพัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านพักอาศัยในชนบทอีสานแถบลุ่มน้ำชี) ตั้งข้อสันนิษฐานว่า ถ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งเป็นกลุ่มเดียวกับไทโคราช ข้อสังเกตคือวิธีการก่อการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานที่ต่างกับด้วยทางน้ำ ที่สอดคล้องกับพื้นที่การทำการกรรมของ การตีหม้อหรือเครื่องแต่งการที่มีความคล้ายคลึงของลวดลาย ผ้าซิด สีอีดักซึ่งเป็นทางเลือกนำมาใช้เครื่องแต่งกาย ไปงานบุญทางศาสนาที่สำคัญในแต่ละช่วงวันขบวนมณี รูปทรงเรือนสถาปัตยกรรมในชนบทอีสานแถบลุ่มน้ำชี ช่องเปิด ช่องแสงธรรมชาติ ลักษณะการวางแนวไม่เรียงที่ฝาเรือน ถือเป็นส่วนประกอบสำคัญสื่อเอกลักษณ์ที่พบในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา สื่อความเชื่อมโยง ภูมิปัญญาพื้นถิ่นกับสิ่งแวดล้อมบริบทความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัยท้องถิ่นที่พบใน อ.มัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น	(ธาดา สุทธิธรรม, 2549: รูปแบบแบบผังชุมชนอีสานสายวัฒนธรรมไทย) “มีการย้ายเมืองขอนแก่นในหลายครั้งใน ปีพ.ศ. 2381ย้ายจากบ้านดอนมาตั้งริมฝั่งทางด้านตะวันตก ปีพ.ศ. 2398 ย้ายไปตั้งที่บ้านโนนทอง พ.ศ. 2410 ย้ายไปตั้งที่บ้านดอนบม เป็นชุมชนที่เน้นมาใช้ในการติดต่อการค้าทางคมนาคมได้ง่ายเพราะว่าติดกับแม่น้ำ”	
พ.ศ. 2527 พ.ศ. 2528 พ.ศ. 2530 พ.ศ. 2535 พ.ศ. 2546 พ.ศ. 2549 พ.ศ. 2561	(วิโรฒ ศรีสุโร, 2528: หน้า 43-44.) การตีหม้อที่มีอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ของภาคอีสานนั้น ส่วนใหญ่เป็นคนที่อพยพ มาจากโคราชทั้งสิ้นมีคำกล่าวว่า “ไทโคราชชอบตีหม้อ สนิมดีแล้วชอบพ่นผ้า” (สนอง โกสีย์ 2530 : 52; สัตตา ปานทุย; วิลาวัลย์ ขำภิบาล 2532 :79-83) ข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นถิ่นสำหรับชาวไทยตีหม้อเป็นการแสดงที่บอกถึงอาชีพพื้นหม้อของคนโคราช ตั้งแต่การใช้เลือกที่ดิน นวดดิน ขึ้นรูปหม้อตีหม้อ ไปจนถึงการเผาหม้อ ผู้แสดงฝ่ายหญิงแต่งกายชุดพื้นบ้านโคราชคือถุงโจงกระเบนหม้อผ้าสไบแบบตะแบกบาน ผู้ชายใส่เสื้อหม้อต้มมีผ้าขาวม้าคาดเอว ซึ่ง รศ.ดร.ทองคุณ หงส์พันธุ์ เป็นผู้แต่งเนื้อร้องและใช้ทำนองเพลงโคราชที่ออกเสียงเป็นโคราชตอนสุดท้ายก่อนจบการแสดงจะเป็นการรำไทโคราช	(เสฏฐา สิงขพันธ์ฐานที่และอภิชัย กาบทอง, 2546: วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ภายในท้องถิ่นริมฝั่งลุ่มน้ำชีข้อมูลจากนักวิชาการ ยังคงสำรวจลุ่มน้ำชีและนำเสนอข้อมูลต่างๆที่ค้นพบ อาทิ รูปทรงเรือนสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยความต่างของรูปลักษณ์ในหมู่บ้านชุมชนที่สื่อถึงอัตลักษณ์แม้แต่ข้อมูลการแบ่งเขตพื้นที่อาศัยเก่าเดิมค่อนมีพิธีเชิงพฤติกรรม เช่น หมู่บ้านดอนบมด.โนเมือง อ.เมืองเก่าในจังหวัด ขอนแก่น มีผลสำรวจข้อมูลการแบ่งพื้นที่ภายในหมู่บ้านออกเป็น 2 กลุ่ม 1.คุ่มเหนือ สื่อความหมายพื้นที่ของคนในคุ่มที่เป็นชนชั้นคุ่มเจ้าขุน (ผู้มีอำนาจด้านการปกครองท้องถิ่น) 2.คุ่มใต้ จากข้อมูลเดิม ได้สื่อคำอธิบายพื้นที่ของคนในคุ่มได้ว่าเป็นชนชั้นแรงงาน นำเสนอข้อมูลว่า คุ่มใต้ตีหม้อ	
พื้นที่ตั้ง	บริบทวัฒนธรรม	รูปทรงเรือน	
17 รายการ	22 รายการ	16 รายการ	
ข้อมูลวิถีวัฒนธรรม บริบทกิจกรรมชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่ง 23 รายการ (บทความวิชาการ 5 เรื่อง / งานวิจัย 18 เรื่อง)			

ภาพที่ 2 แสดงการศึกษาทบทวนเอกสารวิชาการ ข้อมูลการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในลุ่มแม่น้ำชี และข้อมูลวิถีวัฒนธรรม บริบทกิจกรรมชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่ง (ไทโคราช)

4. สรุปผลและอภิปรายผล

จากการศึกษาบทความ งานวิจัย ทบทวนวรรณกรรม และข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง พบว่าข้อมูลเอกสารวิชาการที่นำมาอ้างอิงนั้นได้ กล่าวถึงในด้านบริบทวัฒนธรรม ซึ่งสามารถอธิบายสื่อผ่านมิติสัมพันธ์ที่ซ้อนทับที่จากเรื่องราวของถิ่นฐาน กิจกรรมอัตลักษณ์ ทำให้ได้มาซึ่งชุดความรู้ของการตั้งต้นต่อข้อสันนิษฐาน ในเรื่องการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งในลุ่มแม่น้ำชี ที่มีเชื่อมโยงในประเด็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่และเชื่อมโยงทางบริบทวัฒนธรรม รวมถึงการศึกษารูปทรงเรือน ในมิติสัมพันธ์กับ ช่วงเวลาที่ต่างกัน ระดับชั้นทางสังคม (Social Structure) ในบริบทวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ยังคงมีการย้ายถิ่นเพื่อดำรงวิถีชีวิตอยู่อย่างต่อเนื่อง ด้วยปัจจัยในมิติเชิงทับซ้อนที่หลากหลาย จากการศึกษาบทความและงานวิจัยในกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่ง ซึ่งข้อมูลของการเชื่อมโยงหลายกรอบแนวคิด ที่ต้องอาศัยองค์ความรู้ สร้างขอบเขตการศึกษาใหม่ ๆ เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์ในความต่างของข้อสันนิษฐานการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งในลุ่มแม่น้ำชี สามารถอธิบายได้ตามกระบวนการศึกษา ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงกระบวนการศึกษาข้อมูลศึกษาการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่งในลุ่มแม่น้ำชี

หากสรุปสาระสำคัญและการวิเคราะห์ร่วมกับแนวทางการศึกษาว่าด้วยเรื่องทฤษฎีและหลักการ (Theories and Principles) กล่าวคือมิติความเป็นชุมชนระดับการรวมกลุ่มในพื้นที่ (Community Dimension Area) มีอิทธิพลจากปัจจัยที่อธิบายเชื่อมโยงในประเด็นการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่ง ในลุ่มแม่น้ำชี ผ่านประเด็นดังที่อธิบายจากผลการศึกษา ส่งผลต่อชุมชนวัฒนธรรม (Communities of Cultures) ที่ยังคงอยู่ด้วยวิถีจิตความสัมพันธ์ ในการอธิบายในความสำคัญที่พบด้วยผลสรุปดังนี้

- 1) ปัจจัยการตั้งถิ่นฐาน (Settlement) และที่ตั้ง (Location and Site) ของชุมชนต่อกิจกรรมเพื่อดำรงอยู่ในบริบทที่เฉพาะตัว เกี่ยวเนื่องถึงวิถีวัฒนธรรม (Way of Life)
- 2) คุณลักษณะทั่วไป (Cultural traits and Attributes) ทรงเรือนสถาปัตยกรรมในชนบทอีสานแถบลุ่มน้ำชี ในมิติความสัมพันธ์กับช่วงเวลาที่ต่างกันระหว่างระดับชั้นทางสังคม (Social Structure)

- 3) บัณฑิตนิเวศวัฒนธรรม (Culture Ecology) ที่ส่งผลต่อ ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural landscape) โครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม รวมถึงเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการปกครองในช่วงสมัยแปรเปลี่ยน อาจได้รับอิทธิพลในเงื่อนไขที่ถูกกำหนดจากการสืบทอดระหว่างการย้ายถิ่นฐาน ก่อเกิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ประวัติศาสตร์ (Historic Sites) และแสดงถึงการคงอยู่ในบางสิ่งด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่แสดงลักษณะของกลุ่มชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnographic Landscape) สืบผ่านข้อมูลทางวิชาการที่ปรากฏคุณลักษณะทางวัฒนธรรม พบข้อสันนิษฐานว่า การตีหม้อที่มีอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ของภาคอีสานนั้น ส่วนใหญ่เป็นคนที่อพยพมาจากโคราชทั้งสิ้น จนมีคำกล่าวว่า “ไทโคราชชอบตีหม้อ ตีมัด แต่ลาวชอบทอผ้า” (วิโรฒ ศรีสุโร, 2528)

5. กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่ให้การสนับสนุนแหล่งการศึกษาข้อมูลในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณ คณะผู้ร่วมสำรวจ และบุคลากรหน่วยงานอื่น ๆ ที่อนุเคราะห์ให้ความสนับสนุนข้อมูลต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่องานศึกษาในครั้งนี้ รวมถึงคณาจารย์ผู้ใหญ่ที่ช่วยแนะนำให้คำปรึกษาให้คำชี้แนะและพัฒนากระบวนการคิดที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง จนนำไปสู่การแสวงหาคำตอบและข้อค้นพบที่สำคัญของงานวิจัย และช่วยตรวจทานการเขียนวิทยานิพนธ์นี้อย่างละเอียด ซึ่งส่งผลทำให้ผู้วิจัยสามารถทำงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี ในวาระสุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการงานวิจัยนี้ที่ ผู้วิจัยไม่ได้กล่าวถึงมา ณ ที่นี้ด้วย

6. เอกสารอ้างอิง

- [1] วิโรฒ ศรีสุโร, **“ข้อสันนิษฐานว่า การตีหม้อที่มีอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ของภาคอีสานนั้น ส่วนใหญ่เป็นคนที่อพยพมาจากโคราชทั้งสิ้น จนมีคำกล่าวว่า ไทโคราชชอบตีหม้อ แต่ลาวชอบทอผ้า”**, 2528
- [2] วิจิต คลังบุญครอง และไพโรจน์ เพชรสังหาร, **“เอือนอีสาน”**, ใน กรรมวิธีการสถาปนิกอีสาน (บรรณาธิการ). สถาปัตยกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ: เมฆาเพลส. 2535
- [3] ชำนาญ บุญญาพุทธิพงศ์, **“ที่พักอาศัยชั่วคราวสำหรับชุมชนภาคอีสาน กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น”**, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2535
- [4] บัณฑิต พูลศิลป์, **“ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมอีสาน”**, ในกรรมวิธีการสถาปนิกอีสาน, 2530
- [5] ธิตี เสงี่ยม และคณะ, **“การศึกษารวบรวมรูปแบบบ้านพักอาศัยในชนบทอีสานแถบลุ่มน้ำชี จังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และยโสธร”**, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2536
- [6] วิจิต คลังบุญครอง, **“สถาปัตยกรรมบ้านพักอาศัยพื้นเมืองของชาวไทยอีสานกลุ่มต่างๆ ไทย-ผู้ไท”**, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2535
- [7] ธาดา สุทธิธรรม, **“การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสานในแนวทางการมีส่วนร่วม”**, มูลนิธิภูมิปัญญาสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมและศิลปะเอเชีย, 2554
- [8] ถนอม ตะนาและคณะ, **“การขยายตัวของชุมชนเมืองลุ่มน้ำชี ศึกษาเมืองร้อยเอ็ดและยโสธร”**, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย: กรุงเทพฯ, 2554
- [9] กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์, **“สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโคราช”**, รจนาการพิมพ์, 2556

- [10] บัญชา นาคทอง, ***“การศึกษาอัตลักษณ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนบ้านนอกนอก ตำบลนอกนอก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา”***, คณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน, 2557
- [11] Richardson, ***“New Vernacular Architecture”***. Hong Kong: Laurence King, 2001